

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Commentarius in VIII libr. philosophicorum Arist.
exceptus a Michael Schweizer, mon. Salemitani professo -
Cod. Ettenheim-Münster 359**

Specius, Johannes

[S.l.], 1596

De Fine

[urn:nbn:de:bsz:31-132384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-132384)

in humanis actionibus ceterisque rebus naturalibus inserviat.
 Patet ex Aristotele 3° libro ethicorum capitulo 1° textu 29. & 31.
 & 11° Metaphysicorum c. 1. textu 36. & c. de 2° quod unumquodque per
 se ab illo cuius gratia fit cuiusmodi est finis.
 Oportet autem illud a quo aliquid per se pendet verum ac propriam
 illius causa est. Per hoc videtur quod unumquodque per se
 ore dicendum per quod sit finis. 2do Quomodo finis causat
 non solum esse reale an vero solum intentionale per
 applicandum ea bene quod tunc fine sunt dici conveniunt.

probat finis ad causam

Quid sit finis

Quaestio 1^a

videtur per 1° 2° finis multiplex est ut videtur et est in probatur per 1° 2°
 ubi notandum est finis multipliciter dicitur per
 modo vero animadvertenda est illa divisio quae est per
 in 2do et Aristoteles c. 1. de partibus et inquit c. 22. et in
 philosophis qua dividitur in finem cuius & in finem
 finis Cuius dicitur id cuius consequenti causa per se
 fit fine id sit res aliqua quae per actionem fiat
 fine usque & finitio rei etc. Finis Cuius dicitur id
 in cuius gratiam aliquid fit quod non est quod egrotat est
 finis curatio; et ut Aristoteles ait 2° de philosophia
 c. 2. omnia quae ante fiunt sunt gratia rei. Inter res
 fines hoc interest quod finis cuius sit dicitur in aliquo

Divisio per finem

Quis sit finis cuius

Quis sit finis cui

diffinitio in 2° 2° dicitur
 finis

finem cui; finis autem cui ex se sua non necesse di-
 gni ut intelligatur nisi alium finem. V.g. Sani sub quo est finis cuius
 hec de se intelligitur nisi agrosuam cui in gratiam illius et eadem as-
 picienda laborat; at ipse agrosuam forsitan se ad
 dirigat in alium finem suum cui forsitan prima
 amore se se diligat. Amor finis pro-
 prius est amor concupiscentia amor possessionis est
 amor amicitie aut quasi amicitie ad quem
 dirigat amor concupiscentia. Non enim cum ubique si
 nam isto in gratia conveniat finis sed illa communis
 qua parsim ab arte notat uti gratia cuius aliud sit
 dubitatur tunc ab aliis non inveniuntur finis cuius
 finis finis dicitur quodam ut iam dictum est
 et roem Medij tunc se dirigat in finem cui.
 tunc si quod ea quod parsim et sine scribit artes
 attendit quodammodo indicabit forsitan illud perha-
 utiq; finem cuius qua finem cui esse dicenda finem
 finis; ut cum ait finem esse se intentionem ubi
 in executione forma introducenda esse finem in
 tenent ab agente nunc in omnino loco pauli an
 talo. Cum n. dixerit quod arte finis esse gratia
 non modo subdit injungit. Et nos quodammodo
 finis quasi non auderet finem cui appellare
 finem finis. Dicendum tunc ois est utriusque genus

Verba hic non sunt
 nisi finis dicitur.

78

tm quatenus si: appropinquat eē qd quatenus n
 aut ut est id pp q alia finit licet alioq
 reuera alia finit ipfio qua: qd qd fit et debet
 Sic talis eē utr finem dno fine n sua qd
 tate rōiq forte includere hoc ut ipfio qua
 aliud fieri alia finit sp qua rōe si conpial
 & cognofca non qd ipfio aut cognofca forte
 p tm maatu. Verumtū opp non est ut finis
 ut maatu ut forte cognofca ab ipfo mediato ager
 pp fine p fuffit ut cognofca ut ab ipfo ut ab ipfo
 quopiam a quo ad agendū impellit cogitatur ut ipfo
 itur. Neg et opp e ut .i. pp q aliud ut ma
 finit reuera fit om de eā sua talē pp q cetera
 merito fieri debeant .i. fuffit ut ut eade fit
 ut cuiusmodi eē m dicit: sic vana gna uerū ac
 proprie fins e illig q pp illam fudy nauat eā
 mofynab largit de: ex qd qd talis dno gna
 folet. Finit e ut ut obijit appetitū sine rōte
 sine fignitū sine proprie sine impie dno ton
 qua dno quodam & conuenit sine reuera
 talis fit illa res sine tm talis apparet ita ut
 eig gsequendi gna agens opek.

Alia de fine

79

Notandum e pteca una vna dno nō tm finem sub
 tudinem Mediorū ad finem qua gdnaz dno finit
 aliud gsequendum p quātū aliam qua fuffit

ut necesse esset unum ad aliud referri; Itaque in eisdem
 habitudines naturae & multipliciter ea media referuntur
 ad solum ad aliud ut sequendum s; et ut conservandi
 manifestandi ornandi recipiendi conservandi &c.
 sic Medicus q; eos sano tuenda sanitatis causa adsi-
 bet Medicamenta media illa ad conservand; ad con-
 servand; refert: sic reg; producit ex nihilo res
 creatas ad manifestand; bonitatis s; sua virtus
 illa sua retinet & sic dicitur. Ad epho
 notanda s; varia sunt divisiones: dividit
 ut in di; fine generis q; e forma p; generis si ducta e
 finem generis q; e spatio aug; gra; nung; q; e
 q; divisio colligitur ex feto 10 d; generis cap; 2
 ex: 53. et hoc e de phys; ex. 70. Dividit
 ut in de finis in medium q; ad aliud ordinat & ultim;
 in q; non e alterius gra; ut finis ut reg; ut in
 certo genere ut finis physica v.g. de colorum sci-
 entiam de: Est et finis virtus que spectat rati-
 onem uniuerso precept & particularibus q; consistit in
 ratione particularis in quibus agentibus. Tandem dividit
 in totalem & partialem si finis ad aqualem
 e inaequalem in finis p; se & p; alios in rati-
 onem & supra rationem in bonum & malum in uerum & falsum
 in de.

Varie finis dicitur
 aut.

Quomodo Finis causet

Quaestio 2da.

Qua sit finis causalitas no' quom' ut ambrosius
sed ex ipso superiori q' hinc dicitur finis actioe q'
hic q' stat finis causalitates ut e' propria & distincta

In quo efficitur finis
causalitas
Quomodo finis dicitur
agenti moventi

causa in eo consistere ut sit in eum gra' catena
finit: hoc aut' fieri neq' in finis movetur
ad agendum movetur neq' non movetur proprie s' movetur
vis & electioe q' e' metaphisica. Et recte dicitur
vere d' finis: ut n. ad opaco' caa' efficiendi

finis vere dicitur

sequi effectus ita proportione quadam ad appetitum
rem finis sequi in efficiente appetitu & cogita
tionis eiusdem & sequent' et appetitu moderato
q' ob finis ille comparat: Quia rem hoc expe

Declarat exemplo.

judicare demonstrant comodo: ex q' art. 2. q' 1.
moralis v.g. p' omnia certum peculiaris q' dicitur
tab' rae animalis q' dicitur & accommodata: q' n. dicitur
aliud est qua' primam + qualitatem p' ipse. Sed
sequi rae q' dicitur seu comitatus finis. per
hanc subord' rae appetitibus: ideo n. unig' q'
peh' q' dicitur seu q' dicitur est. Tandem dicitur
ratis finis qua' sunt ad media & ad ea qua'
ipsig' gra' finis referit. Quiaque proprie loquendo
finis no' exigit suum appetitum ut sui vel

mediocris; ipsa x efficiens caa fine appenderent
 boni & digni qd piaz cuius gra alia sunt effectus
 exultat et sese ad cupiditate, finis et mediocritatem:
 Finis no solu gferat ad hoc obiectum unde propri
 am actionem puausum illig amens erga finem
 media no est si fine h in efficiente.

Dubium sm positae finis pp illa motione amoris Dubium
 na efficientis caa afficit seu exultat efficiens
 magis dici. Sed proprie no poe t q a motu solutio.
 imo no e motu p hys que solu efficiens h
 in se puausum illig motu in actu a caa effie;

proposita. Finis no ne h tale puausum
 moueat metaphisice tm eo no quo puausum
 ab auaro in eig aco appetitu exultare de
 ut q occasione auaro edeunt ut offendet
 effectu actu illum uoluntatis q appetitu appd,
 ah eliceret.

Dm Dubium est istare obiectua seu translatia Dubium
 ratio ad essentiam finis ut caa est puausum & de h solutio.
 perlat. si dicit mouere est effectus finis q non puausum
 perlat ad eig epium. Sed eo negando puausum na puausum
 mouere obiectua ut appetibile e caa finis si
 ut mouere obiectua ut imitabile e caa caa
 puausum. Hinc et qd de actione i theris puausum.

Solutio.

obvienti appetitui ipsi fine antecedere notione
illam causam fixam q' fine causalitate in eadem
notione q' situm non dicitur. Sed et iterum
voluntati quae appetendi proponere nisi alia
alia quoddam precedente fine causalitate movetur.
In primis non opponit propria obiecti sui ut in
dicitur ad illud perficiendum q' precepto in illa
bona & quoniam sit eandem dubio fine rationis
ita potest sine postea sui obiectum voluntatis

Alia obiectio.

impio sine aliunde notione percipiat. Si denique
obvians ex his q' fixam non est causa propria
in se caret notione & actione physica sed
modo metaphorica. Quia fixam non movetur

Solutio.

Dicitur causa physica est q' agentia physica in se
prima illa fine notione impulsa effectus & opera
tiones physicas ob finem aliquem producant.

Quaestio

Porro cum q' fixam movere efficiat finem per se
sit actu dum movet quod situm quoniam esse
non movetur cum situm esse reale q' nota videtur
bitum est finem an situm esse intentionale q' situm
forma intelligibilem qua' actio efficiatur; denique an
actu sit intentionale est in mente artificis. Quod
cum situm coram fixam movere efficiat situm esse
ale q' ut habet ut habebit ut hoc sit ut habet

Responsio

per se esse hoc
pote' indicari. Sed per se fine situm illud esse causat

forte cuius sequendi gratia efficiens movet & operatur per efficiens
 movens in movens ut agere quod est reale; quia intentionale
 iam habet quod finis causat secundum esse reale. Denique
 illud esse causat finem quod cum non agere movetur
 sed dicitur laborare: sed frustra dicitur laborare
 cum non agere movetur secundum esse reale quod est
 secundum illud esse causat finem secundum quod est illud de
 per se & quo presente cessat actus quod agens
 appetitum explet de in cuius possessione agens cessat
 de in per se efficiens quod est esse reale quod finis
 causat secundum esse reale. Est autem esse intentionale
 quod negat finem causare in sensu ut cognoscere
 actus agentibus in quibus finis non causat.
 in nullo non finis movet agens nisi per hoc quod
 esse intentionale ut in ipso agente per finem, ut in alio
 agente ad finem dirigit quod addo per ut sensu care
 per quod licet esse intentionale finis non habeat illud
 quod tales res ad finem suos dirigit semper eam
 utitur et illud esse intentionale.
 et obsequit non est in per causare per finem actus ut in
 it est non ens quod non per causare Respondetur non est
 actuale non per causare nego; non ens quod non actu
 est nec esse per ut remota ut indices agentibus non
 per causare concedo sed non est in modo non ens nega
 quod est finem. Unde quod non est ens actu
 existens itaque per ita et id est quod non est actu

obicitur - da

existens mouere potest ut appetibile. obicitur etiam si
fit ut esse reale finis non sequatur in operibus agentis
et saltem tunc agentis moueri secundum esse intentionis
reale finis. Quod autem per se necesse est, sapienter

Solutio

et adhibet medicina motus appetitive sanctitatis
quod magis actu sequebatur. Quod et in hoc casu agentis
moueri secundum esse reale finis quod et si actu nec
fit nec futurum fit per se esse finem esse
Non enim illa solum quae actu existunt sunt entia
realia sed et quae prohibita cum possint intelligi.
Et talia sunt bona in eis et boni conuersationis
bona et appetitum agentis mouere potest in bonum

obicitur - da

fit obicitur appetitus et sunt subiecta rationis finis. De
his sapienter fit ut agentis mouere in re que
sunt in potentia et saltem tunc finis causat per
esse intentionale. Quod magis fieri potest ut agens
mouere ab aliquo quod appetitum est impossibile, quia magis
subtile ut non sit ratio subiecta ita nec sit ratio
consequentis nec rationis finis necesse est ut esse
impossibile si quo modo agentis mouere debeat in
prohibitione aliqua uoluntatis eo modo quo malum in
dit forma boni ut a uoluntate appetit. Valde
est quod appetit quod sperant quod nec est nec erit nec nec
esse potest illud non appetit forte ut tale per se in malum

Solutio

hoc est, ut qd' reuera tale, appetit e' illud forte ut
 possibile atq' adeo reuera impossibile secundum apprehensione
 ipse e' possibile. *Obijciunt* 3° Nihil actu caat nisi obiecta 3ta
 actu sit alioq' nisi caat realem e' effectus reale no
 est alioq' realit: s; sicut sicut esse reale ut hinc
 non existit q'. hoc argum' est si in superiori se fecit solutio
 conueniat eiq' in solutio a superiori quique modo
 uerba rem hanc paulo clariorem reddet hanc
 negando maiore: & licet alioq' caa nunq' nisi in
 actu existant actu causent hoc in finel finale
 caa attribui n' debet unq' no est q' sola caa
 finalit ut ex defectata met' causet: tm' n' abopt
 rei defectata dum defectata respugnet no esse ut
 obiq' repugnare uideat esse gradum desiderium
 eorum q' nondum hinc unq' quib' ut nro p'ca
 imm' ee possint nondum s; Itaq' nro mouent pro
 p'ca & metaphisice sicut nro uei efficiend' de obiectu actu
 iomb' hoc e' discrimine q' nihil proprii mouet s; nisi sit
 actu in reum caa saltem p' nro nro alioq' unq' mit'
 uentia agit: Ut aut' metaphisice moueat salit est in
 ut sit actu applexum ab agente aliquo creato; isto n'
 no deducit caa agent' e' statim intendenti potia ad
 statim intendenti actum: Veru' ipsum esse reale q'
 intendit e' no mouendi; conuolus aut' illy e' g' d'atio s;
 qua no mouet ut dicitur est. *Obijciunt* q' effectus no
 est caa s; finis sicut esse reale e' effectus q' no est

78
 Discrimen inter
 agentis proprie &
 metaphisice
 obiectu

causa de ita rationali finem q. q. hanc s. v. r. e.
spondeat effectus forte no. e. ca. q. q. n. a. t. v. t. i. c. a. n.
dem rem quaterq. efficiens ad se. efficienda q. sequi
dum de. monet. sint. eo. ; & eandem. ipsam. rem. in.
partem. ut. angustam. quaterq. appetitum. salutem.
et. unq. reddit. effectum. esse.

Quae. ad. e. p. h. e. n. t. i. t. e. f. a. c. i. t. i. c. a. f. i. n. a. l. i. s. n. u. n. n. a. t. i. t. i. o.
o. i. o. e. f. f. i. c. i. e. n. t. i. s. o. p. a. e. s. i. n. i. s. t. n. u. m. e. r. a. n. t. i. s. i. n. t. a. a. a. l. i. q. t. m.
p. r. o. q. u. o. t. i. o. n. i. s. s. u. n. q. s. o. l. u. t. i. o. n. e. 2. d. o. p. h. y. s. i. c. 7. q. 22. a. r. t. i. s.
s. a. p. i. e. n. t. i. s. i. m. o. n. o. t. a. n. t. c. o. n. i. n. t. i. s. i. n. i. c. o. q. e. p. d. e. l. e. t. a. m. s. e.

Lege. Coniunctio. Libere. opah. & fieri. aliquem. obtinere. sicut. usus.
opacis. ordinem. quenda. m. t. se. hntes. spectari. q.
i. n. a. s. t. p. a. p. u. l. i. s. t. a. s. i. m. p. l. e. x. a. n. t. o. s. f. i. n. i. s. 2. d. a. d. e. p.
d. e. m. e. n. s. d. e. m. a. f. r. e. q. u. e. n. d. i. 3. t. a. I. n. t. e. l. l. i. c. i. o. q. u. a. u. o. l. u. n. t.
f. i. n. e. a. d. i. p. s. i. o. p. t. a. t. n. o. n. i. a. m. s. i. m. p. l. i. c. i. a. p. p. e. t. i. t. i. o. n. e. u. t. n. o. t. a.
s. i. t. n. o. v. i. a. i. d. o. n. e. a. n. o. r. d. i. n. e. i. n. p. r. i. m. i. t. i. a. l. i. m. e. p. h. i. t. a. t. i.
g. r. a. t. i. a. M. e. d. i. c. i. n. a. a. d. e. u. n. d. e. m. p. a. r. t. e. m. c. o. m. p. a. r. a. t. i. o. n. e.
i. n. v. e. s. t. i. g. a. t. i. o. n. e. 5. t. a. I. n. d. i. c. i. u. m. t. m. o. d. i. s. 6. t. a. m. e. d. i. c. i. n. a. e. s.
A. t. i. o. 7. a. r. e. s. d. e. m. m. e. d. i. c. i. n. a. e. p. o. s. s. e. n. t. i. o. a. p. p. l. i. c. a. t. i. o. n. e. s.

Quasi. Finit. adeptio. Quae. q. a. p. t. e. r. n. u. n. s. e. a. e. s. a. i. d. e. o.
m. t. e. f. f. e. c. t. u. s. c. a. s. i. n. a. l. i. s. m. e. m. o. r. a. n. d. a. s. i. n. t. c. o. m. m. e. n. t. i. s.
q. u. o. d. p. r. e. v. e. n. i. e. n. t. i. s. p. r. o. p. t. e. r. d. e. c. t. a. s. u. n. t. r. e. s. p. o. n. d. e. n. t. i. a. i. n. i. s. s. t. e. m. a.
R. e. p. o. s. i. t. i. o. n. e. s. n. u. m. b. r. : D. u. p. l. i. c. i. t. e. e. s. t. f. i. n. i. s. e. f. f. e. c. t. u. s. a. l. i. o. s. u. e. p. r. o. p. r. i. o. s.
D. u. p. l. i. c. i. t. e. e. s. t. f. i. n. i. s. e. f. f. e. c. t. u. s. a. l. i. o. s. u. e. p. r. o. p. r. i. o. s. I. n. d. i. c. i. o. s. s. i. m. p. l. i. c. i. t. e.
D. u. p. l. i. c. i. t. e. e. s. t. f. i. n. i. s. e. f. f. e. c. t. u. s. : I. n. s. o. s. t. e. n. s. i. o. n. e. q. u. o. d. i. l. l. a.
a. n. t. i. o. n. e. s.

...arbores numerata & q̄ in media exphate foruntur;
 ...a finis cetera. Hoc int. inle factis patet q̄ res q̄ finis
 ...ominat nota caa finalis proprio modo et uolunta
 ... ad amore v. g. supradictum q̄ est prioris q̄oris
 ... ille quos est uery effectus caa finalis. por
 ... ga in illo amore nist bonitas & quementia q̄
 ... uolunt. ubi effectus ad se ptinet eo modo quo finis mo
 ... uere ac ptinere solet.

capit 8 uum.

In quo cap. stater & phicoa controuersiam ad p̄sentia
 ... tam parū facientes p̄p̄nt utq̄ utrumne p̄p̄ si
 ... Deinde quam sit res neutra in re
 ... cum res naturaliter necia sint atq̄ oculis
 ... formati q̄ pedes uenter & cetera animalis v. g.
 ... talis ordinis q̄structa an id p̄
 ... ueniat a nra an u. ab aliquo fine. Affirmationem
 ... q̄tionis p̄tem in rebus geludat stater 1^a. Curatio
 ... a casu ut fortuna sunt res p̄ nec p̄terit sunt: at
 ... res naturaliter p̄ aut frequentes tales eueniunt q̄ res
 ... naturaliter a casu non sunt q̄. It p̄ finem q̄ n. aca,
 ... su no. It p̄ finem sunt. 2^a Da Ars aut p̄t
 ... raq̄ aut ipsa imitat. Sed ars p̄ finem opale
 ... & nra. 3^a Non q̄tingeret error in arte nisi
 ... ars p̄ finem ageret q̄ et in nra p̄tm seu error
 ... nullus q̄tingeret nisi finem nra intenderet. 3^a ta